

Rozszerzona odpowiedzialność producenta a pakiet Komisji Europejskiej dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym

Pakiet Komisji Europejskiej dotyczący rozwoju gospodarki o obiegu zamkniętym ma przynieść znaczące zmiany w systemie gospodarowania odpadami m.in. w ramach systemów rozszerzonej odpowiedzialności producenta. Za produkt oraz wszystko to, co pozostanie po jego konsumpcji, odpowiedzialny będzie wprowadzający odpady na rynek. Będzie on więc musiał finansować zarówno selektywną zbiórkę, jak i zagospodarowanie odpadów opakowaniowych. Czy wzmocnienie ram prawnych UE w zakresie rozszerzonej odpowiedzialności producenta poprawi sytuację na polskim rynku surowców wtórnych?

Słowa kluczowe: gospodarka o obiegu zamkniętym, rozszerzona odpowiedzialność producenta, odpady opakowaniowe

Extended producer responsibility and the package of the European Commission concerning the closed loop economy

The package of the European Commission concerning the development of the closed loop economy is expected to bring significant changes in the system of waste management, inter alia, within the extended producer responsibility schemes. The entity introducing waste to the market will be responsible for the product and everything that remains after its consumption. It will, therefore, have to contribute to both selective collection and management of packaging waste. Is the strengthening of the EU legal framework in the field of extended producer responsibility improve the situation on the Polish market of recyclable materials?

Keywords: closed loop economy, extended producer responsibility, packaging waste

Dlaczego Circular Economy Package jest ważny dla zasady rozszerzonej odpowiedzialności producenta?

Zasada rozszerzonej odpowiedzialności producenta (dalej ROP) jest strategią ochrony środowiska, w której odpowiedzialność producenta za produkt zostaje przedłużona do końca cyklu życia produktu. Z założenia powinna pełnić kluczowe funkcje w systemie gospodarki odpadami. Po pierwsze – stanowi łącznik pomiędzy częściami składowymi systemu, obejmując obok aspektu prawnego, również

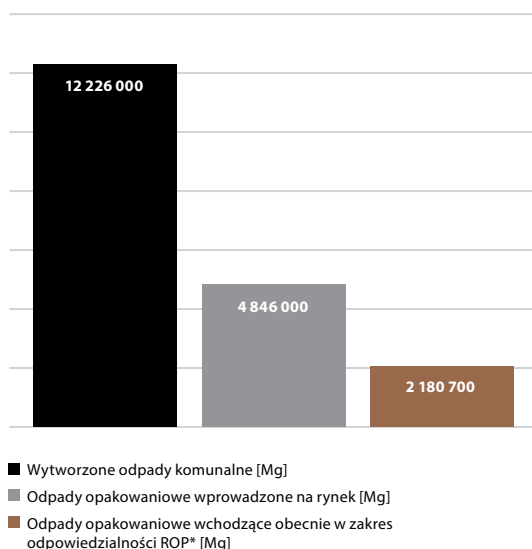
plaszczynę ekonomiczną, finansową oraz środowiskową, po drugie wyznacza podstawę postępowania z odpadami dla wielu instytucji. Wśród nich szczególne znaczenie mają obowiązki posiadacza i wytwórcy odpadów.

Ustanowienie polityki ROP przez OECD w 1990 r. było jednym z kamieni milowych w obszarze gospodarowania odpadami w Europie. Pierwotnie system skupiał się na końcowym etapie życia produktów – fazie, gdy staje się on odpadem. Wspólne wysiłki administracji i przemysłu miały rozwijać systemy zbiórki, sortowania i przetwarzania.

W ostatnich latach pojawienie się nowych paradygmatów takich jak pakiet Komisji Europejskiej dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym (ang. Circular Economy Package) czy program *Zero odpadów dla Europy* (ang. Zero waste Europe) uwidoczniło potrzebę zmian podejścia do ROP.

Koncepcja ROP pozostaje w bezpośrednim związku z promowanym, w duchu zasady zrównoważonego rozwoju, krytycznym podejściem do konsumpcyjnego stylu życia współczesnych społeczeństw, który skutkuje wyczerpywaniem się zasobów naturalnych, ogromną ilością wytwarzanych odpadów, a także trudnością w ich zagospodarowaniu. W ramach ochrony środowiska Komisja Europejska proponuje rozwiązanie, w którym konsekwentna i długofalowa polityka minimalizacji wytwarzanych odpadów ma na celu stworzenie przy końcu życia produktu mechanizmu sprzężenia zwrotnego, który pozwoli na jego przeprojektowanie oraz powrót na rynek, tym samym nie pozwalając, by stał się on zbędny.

Konieczność postrzegania odpadów jako zasobu KE odzwierciedla się w nowych, bardzo ambitnych celach dotyczących recyklingu odpadów. Przedstawiony w grudniu 2015 r. plan działań, w kierunku dojścia do gospodarki o obiegu zamkniętym, określa poziom recyklingu i przygotowania do ponownego użycia opakowań, wynoszący 75% w 2030 r., a recyklingu odpadów komunalnych – 65%. Komisja chce również ograniczyć masę składowanych odpadów do 10% ich całkowitej masy oraz zakazać składowania odpadów, które można poddać recyklingowi. Nie ulega wątpliwości, że wskazane cele wydają się w dzisiejszych warunkach nierealne do spełnienia dla Polski bez koniecznych zmian, w tym także w zakresie wykorzystania efektu synergii pomiędzy instrumentami ekonomicznymi i prawnymi z ROP.

Rys. 1 Stosunek odpadów wchodzących obecnie w zakres odpowiedzialności ROP* do ilości odpadów opakowaniowych wprowadzonych na rynek i ilości odpadów komunalnych wytworzonych

ŹRÓDŁO: Opracowanie własne na podstawie: 1. GUS, *Ochrona środowiska 2015*, Warszawa, 2015; 2. Redesigning Producer Responsibility, A new EPR is needed for a circular economy, Zero Waste Europe, 2015.

Julia Patorska

Zastępca Dyrektora
w zespole Sustainability
Consulting
Central Europe
e-mail: jpatorska@deloittece.com

Dominika Karbowska

Zespół Sustainability
Consulting
Central Europe
e-mail: dkarbowska@deloittece.com

(Nie)realny poziom polskiego recyklingu

Ilość odpadów komunalnych wygenerowanych w Polsce w 2014 r. kształtuje się na poziomie 268 kg/mieszkańca, co łącznie daje ponad 12 mln ton odpadów (GUS, *Ochrona środowiska 2015*).

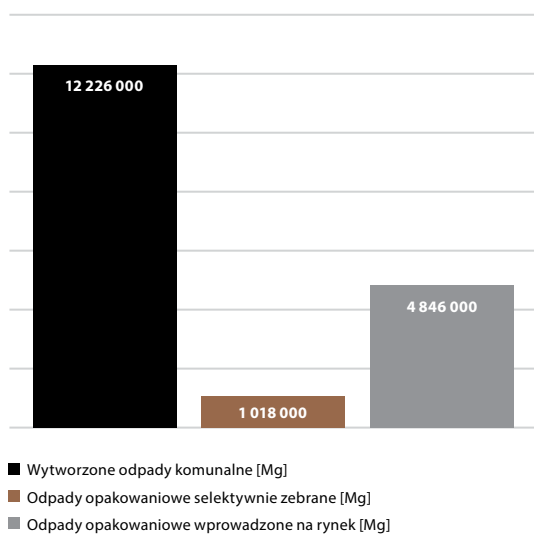
Okolo 40% (obliczenia własne na podstawie: GUS, *Ochrona środowiska 2015*) tej ilości stanowią odpady opakowaniowe. Oznacza to, że przeciętny obywatel Polski produkuje rocznie około 107 kg odpadów opakowaniowych, a całkowita masa wprowadzanych na rynek odpadów opakowaniowych to prawie 5 mln ton.

Wg raportu opublikowanego na zlecenie Zero Waste Europe¹ jedynie 45% (wagowo) odpadów opakowaniowych wytworzonych w miastach europejskich jest zagospodarowanych w ramach systemów ROP, co stanowi zaledwie 18% całkowitej masy wytworzonych odpadów komunalnych (rys. 1).

Warto zwrócić uwagę na fakt, że odpady opakowaniowe selektywnie zebrane w 2014 r. stanowiły jedynie 10% masy wytworzonych odpadów komunalnych oraz zaledwie 20% odpadów opakowaniowych wprowadzonych na rynek (obliczenia własne na podstawie: GUS, *Ochrona środowiska 2015*) (rys. 2).

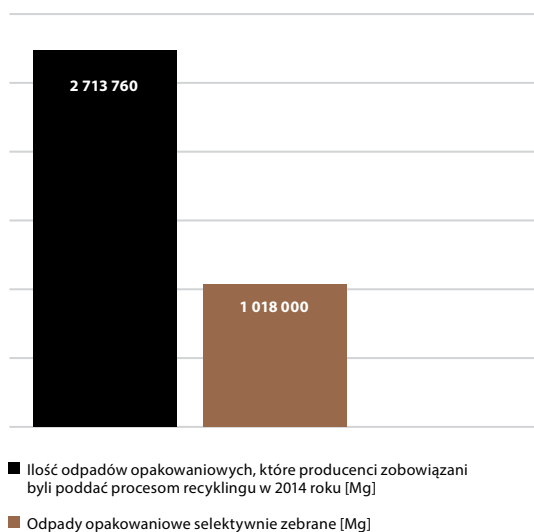
W 2014 r. producenci zobowiązani byli poddać procesom recyklingu 2 713 760 ton odpadów opakowaniowych. Ilość tych odpadów zebranych w sposób selektywny w tym roku wyniosła 1 018 000 ton. Prowadzi to do wniosku, że większość odpadów (62%), które producenci wykazali w dokumentach potwierdzających recykling, nie obejmu-

je odpadów pochodzenia komunalnego (czyli opakowań jednostkowych), a obejmuje głównie odpady pochodzenia przemysłowego (opakowania zbiorcze i transportowe) (obliczenia własne na podstawie GUS, *Ochrona Środowiska 2015*) (rys. 3). Ponadto porównując dane dotyczące poziomów recyklingu i odzysku pochodzące z różnych źródeł, widać ich niespójność, a osiągnąć wg nich poziomy mogą budzić poważne zastrzeżenia.

Rys. 2 Stosunek odpadów opakowaniowych selektywnie zebranych do odpadów komunalnych wytworzonych i opakowaniowych wprowadzonych na rynek

ŹRÓDŁO: Opracowanie własne na podstawie: GUS, *Ochrona Środowiska 2015*, Warszawa 2015.

Rys. 3 Stosunek odpadów selektywnie zebranych do ilości odpadów opakowaniowych, które producenci zobowiązani byli poddać procesom recyklingu w 2014 r.

ŹRÓDŁO: Opracowanie własne na podstawie: GUS, *Ochrona Środowiska 2015*, Warszawa 2015.

Zatem zwiększenie recyklingu i odzysku odpadów opakowaniowych musi nastąpić w obszarze opakowań jednostkowych, a więc w systemie zagospodarowania odpadami komunalnymi.

Dobre praktyki – nie trzeba wymyślać koła

Rozszerzona odpowiedzialność producenta jest narzędziem szeroko stosowanym w krajach Unii Europejskiej, także w odniesieniu do gospodarki odpadami opakowaniowymi. Pierwsze kroki w zakresie ROP postawiły Niemcy, Francja, Austria i Hiszpania już w latach 90. Około roku 2000 polityka ROP zapoczątkowana została w Wielkiej Brytanii, Irlandii i Finlandii².

Zasada ROP, w rozwiniętych w tym aspekcie państwach, realizuje następujące cele gospodarki odpadami:

- 1) minimalizacja ilości odpadów wytwarzanych w związku z działalnością gospodarczą i bytowaniem ludzi,
- 2) realizacja poziomów odzysku i recyklingu,
- 3) zmniejszenie zapotrzebowania na surowce pierwotne i energię poprzez odzysk surowców wtórnych z odpadów zebranych,
- 4) wspieranie wprowadzania zmian w fazie projektowania produktu i fazy jego wytwarzania na rzecz stworzenia zrównoważonych produktów,
- 5) stosowanie instrumentów prawnych zachęcających producentów do podejmowania działań, które będą zapobiegały powstawaniu odpadów.

Na poziomie Unii Europejskiej o zasadach ROP wspomina się w trzech dyrektywach: dyrektywie *w sprawie pojazdów wycofanych z eksploatacji*³, dyrektywie *w sprawie zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego*⁴ oraz dyrektywie *w sprawie baterii i akumulatorów oraz zużytych baterii i akumulatorów*⁵.

ROP jest również szeroko stosowana w celu wsparcia wdrażania dyrektywy *w sprawie opakowań i odpadów opakowaniowych*⁶, choć sama dyrektywa nie definiuje jej zasad. Ponadto artykuł ósmy dyrektywy ramowej *w sprawie odpadów*⁷ określa pewne zasady dotyczące wdrożenia ROP przez państwa członkowskie Unii Europejskiej.

Praktyka pokazuje, że istnieje wiele różnych modeli jej wdrażania i funkcjonowania. Pomimo zróżnicowania w zastosowaniu modelu ROP w Europie, występują elementy, które przyczyniają się do jej sprawnego działania i które warto brać pod uwagę przy ulepszaniu systemu ROP w Polsce.

Obowiązki nałożone na producentów dotyczące zapewnienia odpowiednich poziomów odzysku i recyklingu najczęściej realizowane są przez organizacje odzysku. Istnieją jednak wyraźne różnice w liczbie organizacji odzysku w krajach europejskich. Aktualnie we Francji, Holandii czy Czechach istnieje jedna organizacja odzysku utrzymująca monopol na rynku odpadów opakowaniowych, podczas gdy w Niemczech liczba organizacji wynosi 10, na Słowacji 13, a w Polsce aż 26 (stan na rok 2013, aktualnie w wyniku zmian ustawodawczych dotyczących obowiązku przeniesienia kapitału zakładowego liczba organizacji odzysku mogła ulec zmniejszeniu, zestawienie organizacji odzysku działających w Polsce przedstawia tabela nr 1). Nie ma wyraźnych kryteriów wskazujących, który z modeli jest bardziej efektywny: ten, gdzie działa konkurencja czy jedna organizacja centralna.

Jakub Tyczkowski

Prezes Zarządu

Rekopol Organizacja Odzysku Opakowań S.A.

Ostatnio coraz częściej są prowadzone dyskusje na temat Rozszerzonej Odpowiedzialności Producenta (ROP). Jest to konsekwencja opublikowania w 2015 roku przez Komisję Europejską Pakietu Gospodarki Cykularnej.

Ważną częścią tej dyskusji powinna być odpowiedź na pytanie, czy w Polsce funkcjonuje system oparty na ROP. Spójrzmy na definicję tej koncepcji, która została po raz pierwszy wprowadzona w Szwecji w 1990 roku przez Thomasa Lindqvista. Rozszerzona odpowiedzialność producenta jest podejściem do polityki ochrony środowiska mającej na celu zmniejszenie wpływu produktu na środowisko, w którym odpowiedzialność producenta za produkt zostaje przedłużona do końca cyklu życia produktu, czyli do etapu zbiórki i dalszego przetworzenia. Charakterystyką ROP jest zatem przesunięcie odpowiedzialności (fizycznej i / lub ekonomicznej, w całości lub częściowo) z samorządu lub ostatniego właściciela produktu (konsumenta) na właśnie producenta. Czy nasz system gospodarki odpadami opakowaniowymi spełnia tę definicję? Od strony organizacyjnej to gminy mają władztwo nad systemem zbiórki selektywnej i to one podejmują decyzję co do architektury tego systemu. Firmy odbierające odpady (startujące w przetargach) czy podmioty sortujące te odpady są właścicielem odpadu opakowaniowego i przekazują go do recyklingu, nie mając jednak wielkiego wpływu na wygląd samego systemu. Przedsiębiorców natomiast

wprowadzających opakowania na rynek w tym łańcuchu odpadowym nie ma i nie mają oni wpływu na jego funkcjonowanie. Po stronie ekonomii udział finansowy wprowadzających w tym systemie (poprzez organizacje odzysku) jest marginalny, a koszty zbiórki selektywnej ponosi mieszkaniowiec. Ta bardzo uproszczona analiza pokazuje, że wprowadzający opakowania nie ponoszą odpowiedzialności organizacyjnej a odpowiedzialność finansowa jest mocno ograniczona. Czy możemy zatem mówić, że w Polsce mamy system ROP? Może częściowo tak.

Ale czy implementacja koncepcji ROP jest nam potrzebna? Wiemy, że obecny system ma wiele wad. W wielu gminach pozyskuje się selektywnie niską ilość surowca i jego jakość jest słaba, a to z kolei skutkuje, tym że składowanie jest główną metodą zagospodarowania odpadów komunalnych. Dane raportowane obrazują realizację wszystkich celów, co według wielu ekspertów jest do podważenia. Ten stan wynika m.in. z faktu, że zbiórka selektywna jest prowadzona wg różnych standardów, system nadzoru nad przepływem odpadów i dokumentacji potwierdzającej recykling jest nieefektywny, nasilenie działań edukacyjnych też pozostawia wiele do życzenia, a wprowadzający opakowania nie mają wpływu na ponoszone koszty (abstrahuując od tego, że są one niskie) czy nie mają wpływu na sposób wydatkowania tego, za co płacą. Pamiętajmy jednak, że mamy już wyznaczone cele do realizacji (50% recyklingu i ponownego wykorzystania w 2020), a cele 2025 i 2030 będą jeszcze bardziej wymagające. Analizy wskazują, że już obecnie zbiórka szkła jest niewystarczająca i bez szybkich zmian systemowych możemy mieć problemy w pozostałych surowcach. Musimy sobie zatem zadać pytanie, czy rzeczywiście chcemy aby w Polsce niektóre frakcje odpadów komunalnych były poddawane recyklingowi, czy aby nadal trafiały na składowiska? Musimy zadać pytanie, czy chcemy, aby dane raportowane do Komisji Europejskiej były oparte na rzeczywistości czy też stan systemu pokazywany przez te dane był kwestionowany? Remedium na te problemy powinno być zaimplementowanie ROP w Polsce. Jak na razie w UE lepszego systemu mogącego zaspokoić wielu uczestników rynku opakowań i odpadów opakowaniowych nie wymyślono.

W każdym przypadku konieczne jest zapewnienie jasnych i stabilnych ram prawnych dotyczących monitoringu oraz dostatecznego nadzoru zapewnionego przez władze państwowe lub wyznaczoną do tego instytucję. Przy funkcjonującej jednej organizacji odzysku istotne jest zapewnienie silnego nadzoru publicznego, tak aby nie korzystała ona z pozycji dominującej. Wobec obecności konkurencji na rynku organizacji odzysku system nadzoru powinien gwarantować równe traktowanie uczestników rynku, zwłaszcza w kwestii warunków cenowych. Jako przykład mogą posłużyć kraje takie, jak Francja, Niemcy, Słowacja, w których powołano dedykowane podmioty regulacyjne, lub Czechy i Holandia, gdzie kwestią monitoringu i nadzoru zajmuje się Ministerstwo Środowiska. Warto zauważyć, że podmioty sprawujące kontrolę nad uczestnikami

systemu nie zawsze stanowią centralny organ administracji państwowej – mogą być to także podmioty prywatne utworzone przez organizacje odzysku lub reprezentantów przemysłu zobligowanych do realizacji obowiązków odzysku i recyklingu. Efektywność nadzoru, także w rozumieniu kosztowym, jest ważna, gdyż co do zasady koszty jej funkcjonowania pokrywane są także przez system ROP. Aby system mógł sprawnie funkcjonować, ważny jest odpowiedni podział obowiązków między podmiotami. Organizacje odzysku mogą być zobligowane do pełnej lub częściowej odpowiedzialności organizacyjnej lub/i finansowej. W modelowym ujęciu ROP rozróżnia się cztery rodzaje odpowiedzialności: prawną, ekonomiczną, fizyczną i informacyjną⁸. W niektórych krajach, m.in. w Polsce, organizacje odzysku opakowań nie ponoszą żadnej odpo-

wiedzialności organizacyjnej. Równocześnie ponoszą odpowiedzialność finansową w przypadku niewywiązania się z nałożonych na producentów obowiązków (jednak w Polsce niewspółmiernie niską do rzeczywistych kosztów środowiskowych).

W przypadku najlepiej funkcjonujących systemów ROP, producenci wprowadzający opakowania na rynek w całości lub części pokrywają koszty gospodarki odpadami, selektywnie zebranymi, jak również koszty administracji, sprawozdawczości i monitoringu. W niektórych przypadkach uczestnicy systemu mogą również pokrywać inne koszty, jak np.: koszty związane z edukacją społeczeństwa bądź częściowo koszty zagospodarowania odpadów zebranych w sposób nieselektywny (bowiem w strumieniu odpadów zmieszanych znajdują się także odpady opakowaniowe). System refundacji kosztów poniesionych przez gminy w związku z zagospodarowaniem odpadów może być zorganizowany na wiele sposobów. Francja koszt referencyjny opiera na kosztach zoptymalizowanych usług zbiórki i sortowania, Hiszpania wyróżnia parametry związane z kosztem stałym (jak np. koszty zainstalowania pojemników) oraz kosztem zmiennym (uzależnionym od ilości zbieranych odpadów), a Czechy wysokość zwrotu kosztów określają za pomocą składowych, takich jak zorganizowanie punktów selektywnej zbiórki, obsługi tych punktów oraz zapewnienie odzysku odpadów opakowaniowych.

Polski ROP czeka prawdziwa rewolucja

W grudniu 2015 roku KE przedstawiła nową propozycję zmian w pakiecie dotyczącym gospodarki o obiegu zamkniętym w Unii Europejskiej⁹. Zaproponowano ustanowienie minimalnych kryteriów w zakresie systemów rozszerzonej odpowiedzialności producenta, które wcześniej zostały wydane w dokumencie *Development of Guidance on Extended Producer Responsibility*. Opracowanie to zawiera wskazówki dotyczące kluczowych czynników wpływających na efektywność funkcjonowania systemu ROP. Są to: pokrycie realnych kosztów, podział odpowiedzialności pomiędzy uczestnikami systemu, nadzór, kontrola i monitoring.

Pokrycie kosztów – istniejący w Polsce system ROP charakteryzuje się ograniczoną realną odpowiedzialnością producentów za wprowadzone na rynek odpady. Producenci produktów, którzy wprowadzają na rynek opakowania, ponoszą nieadekwatnie niskie koszty w stosunku do kosztów zbiórki, recyklingu i odzysku odpadów. Pozostałe koszty związane z ich zagospodarowaniem zobowiązana jest ponieść gmina. W obliczu aktualnego funkcjonowania systemu gospodarki odpadami niezbędne okazuje się opracowanie takiego planu działania, który pozwoli na skuteczne osiągnięcie wyznaczonych przez nowy projekt dyrektywy celów ilościowych i jakościowych do 2030 roku. Narzędziem do osiągnięcia tego celu jest wsparcie finansowe gmin, a może także innych podmiotów zaangażowanych w system zbiórki i recyklingu odpadów opakowaniowych.

Podział odpowiedzialności – istniejąca w ramach koncepcji ROP możliwość utworzenia zamkniętego łańcucha

podmiotów odpowiedzialnych za postępowanie z odpadem we wszystkich fazach jego życia, pozwala na sprawniejsze zarządzanie systemem. Zakres praw i obowiązków poszczególnych uczestników systemu powinien być dobierany przez prawodawcę unijnego i prawodawców krajowych w sposób zależny od zakładanych celów oraz powinien zostać zdefiniowany w sposób minimalizujący mnogość interpretacji.

Nadzór – w celu usprawnienia i udoskonalenia działania poszczególnych jednostek, wzmocnienia i usystematyzowania współpracy między nimi, zapewnienia odpowiedniej alokacji odpowiedzialności wśród uczestników systemu, a także zlikwidowania nieprawidłowości systemu, Komisja Europejska sugeruje powołanie lub zidentyfikowanie wśród istniejących instytucji podmiotu pełniącego funkcję centralnego organu koordynującego oraz ustanowienie odpowiednich środków nadzoru (*Development of Guidance on Extended Producer Responsibility*).

Kontrola i monitoring – podstawą właściwego systemu oceny funkcjonowania ROP jest prawidłowy, przejrzysty system sprawozdawczości oparty na odpowiednio dobranych wskaźnikach pozwalających na dokonanie analiz porównawczych oraz dostarczających rzetelnej informacji na temat realizacji celów. Monitoring obecnie funkcjonującego systemu gospodarowania odpadami nie zapewnia jasnych i rzetelnych informacji w tym zakresie. Wynika to przede wszystkim z wielopoziomowości systemu raportowania, a także z niedoskonałości infrastruktury informacyjnej, czego rezultatem są braki w kompletności i wiarygodności danych.

W ostatnim czasie konieczność zmiany dotyczącej właściwego ukształtowania obowiązków producenta w ramach ROP została silnie zasygnalizowana w polskiej branży gospodarki odpadami. Należy jednak mieć na uwadze, że w związku z doskonale rozwiniętą koncepcją ROP w innych krajach europejskich, samodzielna aktywność polskiego ustawodawcy mająca na celu wdrożenie oryginalnych rozwiązań jest zbędna i bezcelowa.

Musimy wypracować bardziej kompleksowe podejście do ROP

Kluczem do sukcesu w zakresie zrównoważonego rozwoju jest podjęcie wielopłaszczyznowego wysiłku zmierzającego do przemodelowania aktualnego systemu w zespół spójnych instrumentów ekonomicznych i prawnych.

Mimo ogromnych zmian i wielu rewolucji technologicznych, do jakich doszło w przemyśle i funkcjonowaniu społeczeństw na przestrzeni ostatniego wieku, obecnie praktykowane modele konsumpcyjno-produkcyjne pozostały praktycznie niezmienione. Gospodarka wielu państw świata (w tym także Polski) wciąż opiera się na schemacie linearnym, zakładającym pobranie ze środowiska surowców, wyprodukowanie z nich dóbr, po czym zużycie i wyrzucenie produktu¹⁰.

Po ponad 20 latach od zainicjowania zasady ROP zapisy prawne w tym aspekcie na poziomie europejskim nadal nie są wystarczająco jasne i różnią się wdrożeniem zarówno pod względem zakresu, jak i celów w poszczególnych

dr Katarzyna Michniewska

Prezes Zarządu

Eko Cykl Organizacja Odzysku Opakowań S.A.

U podstaw koncepcji rozszerzonej odpowiedzialności producenta mamy potrzebę nałożenia na niego obowiązków i opłat związanych z wprowadzaniem na rynek produktów. Naiwnością byłoby jednak wierzyć, że opłaty te zwiększając koszty wytworzenia nie zostaną odzwierciedlone w cenie, którą zapłaci konsument – czyli każdy z nas!

Podobnie rzecz ma się z zagospodarowaniem odpadów – ponieważ straciłoby władztwo nad odpadami, nie mamy wpływu na to, co się z nimi dzieje i jak są one przetwarzane, a przez to opłaty za zagospodarowanie odpadów (kolejne obciążenie konsumenta) są oderwane od czynności związanych z ich przetwarzaniem i poza kontrolą wytwarzającego.

Liczne kontrowersje, w skali kraju budzi kwota, około 40 mln złotych, pobierana rokrocznie w ramach systemu ROP, a która stanowi zaledwie promil obciążeń środowiskowych, które powoduje nadmierna konsumpcja i mieszanie odpadów opakowaniowych w ramach odpadów komunalnych. Często miesięczne budżety reklamowe głównych fillerów są kilkakrotnie wyższe niż roczne obciążenia środowiskowe firm. A gdyby tak się reklamowali „edukując w zakresie ochrony środowiska?”

Mimo to system ROP powoduje liczne jałowe dyskusje różnorodnych grup interesów, które de facto mają inne niewerbalizowane cele i rzadko zainteresowane są poprawieniem stanu środowiska naturalnego.

W rzeczywistości u podstaw skutecznego systemu rozszerzonej odpowiedzialności producenta leżą:

- zrównoważona produkcja (począwszy od ekodesignu, wysokich norm środowiskowych wytwórstwa, poprzez sprawną logistykę odzysku, na efektywnych procesach recyklingu skończywszy)
 - ujawnienie i współpraca wszystkich grup interesów i próba podjęcia współdziałania na zasadach win-win-win, gdzie trzecim beneficjentem jest środowisko naturalne (nie może być tak, że w jednej ustawie nakazuje się segregację odpadów i w tym samym akcie prawnym podaje się stawki za odpady niesegregowane, nakładając do obchodzenia wcześniej nałożonych standardów)
 - wiarygodne zdiagnozowanie masy powstających odpadów i dostępnych dla ich przerobienia mocy instalacji do zagospodarowania odpadów oraz zarządzanie tymi obiektami w sposób systemowy – o dziwo istnieje biała plama w tym obszarze
 - permanentna edukacja w zakresie segregacji pod kątem zapotrzebowania, jakie zgłaszają recyklerzy – ważne jest, jaki odpad może zostać przetworzony, a nie to, jak wydaje się laikowi, że dobrze byłoby podzielić odpady
 - przestrzeganie hierarchii postępowania z odpadami
 - zaangażowanie i brak akceptacji dla odstępstw w zakresie problemów środowiskowych po stronie konsumenta! Czyli każdego z nas!
- Od wielu lat wizytując zakłady ponownego przetwórstwa, spotykam przedsiębiorczych ludzi, którzy swe majątki zbudowali na odpadach – bierzmy z nich przykład.

Nakładane poziomy odzysku i recyklingu nie mają w efekcie znaczenia, jeśli pozna się realną wartość surowca tkwiącą w odpadach. Zachęty ekonomiczne są tutaj wyznacznikiem sukcesu wszelkich inicjatyw.

Powyższe ideowe koncepcje powinny być poparte przestrzeganiem zapisów obecnie obowiązujących ustaw, sprawnie funkcjonującym systemem rejestru przedsiębiorców nietolerującym przedsiębiorców unikających swych obowiązków, ograniczeniem patologii oraz audytami zakładów wystawiających potwierdzenia wykonania odzysku i recyklingu.

Na licznych spotkaniach unijnych mówi się wprost o tym, iż rosnąca wartość surowców wtórnych wyeliminuje potrzebę niewidzialnej ręki sterującej tym rynkiem i wartość tkwiąca w odpadach będzie konstituować ten rynek, czyniąc go ciekawym dla nowych graczy powodujących jego dynamiczny rozkwit.

Idealnym systemem ROP byłby system niegenerujący odpadów – Zero Waste – ale to nie zależy od tego, co wyprodukują przedsiębiorcy, ale od tego, co będzie lub czego nie będzie chciał kupić konsument. Mądrych wyborów zatem i sukcesów w redukcji odpadów – na to ma wpływ każdy z nas!

państwach członkowskich. Państwa europejskie mają różną interpretację zapisów zawartych we wspomnianych wcześniej dyrektywach. W celu bardziej efektywnej realizacji programu „Zero odpadów dla Europy” ROP powinna odzyskać ducha pierwotnej definicji, czyli stać się *strategią ochrony środowiska służącą osiągnięciu celu środowiskowego, jakim jest obniżenie całościowego oddziaływania na środowisko przez produkt*¹¹. Zasada powinna zostać umocniona przez implementację odpowiednich narzędzi ekonomicznych i administracyjnych, przewidujących nagradzanie producentów wprowadzających do obrotu produkty ekologiczne i zachęcających do ich odzysku i recyklingu pod koniec ich cyklu życia. Do narzędzi mających na celu zmianę wzorców produkcji i konsumpcji sprzyjających zrównoważonemu rozwojowi oraz przybliżających ideę koncepcji „od kołyski do kołyski” zaliczyć

można m.in.: wdrażanie systemów zarządzania środowiskiem SZŚ (EMAS, ISO 14000), stosowanie rozwiązań BAT, wdrażanie strategii Czystej Produkcji i Systemu DZE (Dobrowolnych Zobowiązań Ekologicznych) oraz Zintegrowanej Polityki Produktowej¹².

Gospodarka cyrkularna proponuje nowe podejście do modelu biznesowego. Ma się przyczynić do zwiększenia trwałości produktów i ich zoptymalizowania pod kątem łatwości naprawy i ponownego użycia oraz do ograniczenia zużycia i marnotrawienia zasobów naturalnych.

Producenci stoją przed rosnącym wyzwaniem zmiany modelu linearnego, gdzie produkuje się duże ilości odpadów o niskiej wartości. Etap produkcji stanowi niezwykle ważne ogniwo w łańcuchu dostaw. Poprzez zmiany mo-

delu biznesowego producenci mogą mieć wpływ na dalekosiężne zmiany niosące ogromne korzyści dla biznesu, środowiska i gospodarki, takie jak: uzyskanie większej ilości zasobów w wyniku wzrostu zdolności do ich odtwarzania (bioproduktywność), zasadniczy wzrost produktywności zasobów i znaczna poprawa efektywności ich użytkowania, stworzenie nowej generacji innowacyjności z inteligentnymi rozwiązaniami oraz poprawa wykorzystania środków produkcji, a także poprawa efektywności energetycznej. Istotną kwestią w tym zakresie byłoby rozpowszechnienie i zrozumienie przez biznes profitów płynących z polityki CER, czyli środowiskowej odpowiedzialności biznesu (Corporate Environmental Responsibility), poprzez którą biznes deklaruje chęć funkcjonowania w harmonii z naturą, minimalizując negatywny wpływ firmy na środowisko¹³.

Tabela 1.

Zestawienie funkcjonujących w Polsce organizacji odzysku (2013)

L.p.	Nazwa	Lokalizacja siedziby
1	REKOPOL	Warszawa
2	INTERSEROH	Warszawa
3	ENERGA	Warszawa
4	AURAEKO	Warszawa
5	LOBIS	Warszawa
6	PSR	Warszawa
7	PRO-EKOL	Warszawa
8	CCR REPACK (VFW ECO-SOLUTIONS)	Warszawa
9	GLOB KON-WIT	Warszawa
10	EKO CYKL	Wrocław
11	REEKO	Warszawa
12	EKO-PUNKT	Warszawa
13	DROP	Warszawa
14	TOTAL	Warszawa
15	GRUPA ZACHODNIA	Warszawa
16	EUROBAC	Bydgoszcz
17	BIOSYSTEM	Kraków
18	KOBA	Kraków
19	BRANŻOWA	Tarnów
20	REBIS	Legionowo
21	EKOLA	Gdańsk
22	TOM	Szczecin
23	O TRZY	Wrocław
24	DOL-EKO	Wrocław
25	EKO HARPOON	Częstków Mazowiecki
26	BIOPACTUM	Myszków

Jedynie rosnąca świadomość znaczenia gospodarki cyrkularnej w biznesie, a także większa dbałość rządów o prowadzenie inwestycji wspierających recykling i wdrażanie

Kluczem do sukcesu w zakresie zrównoważonego rozwoju jest podjęcie wielopłaszczyznowego wysiłku zmierzającego do przemodelowania aktualnego systemu w zespół spójnych instrumentów ekonomicznych i prawnych

regulacji dotyczących ponownego wykorzystania, przetworzenia i odzysku pozwolą wydobyć potencjał do generowania zysku dla unijnej gospodarki.

Osiągnięcie takiej systemowej zmiany wymagać będzie współpracy między wszystkimi uczestnikami łańcucha wartości – od producentów, przez przetwórców, przedsiębiorstwa zajmujące się produkcją wyrobów konsumencyjnych, recyklerów i samorządy lokalne, po polityków i organizacje pozarządowe.

Wprowadzenie wymagań w zakresie rozszerzonej odpowiedzialności producenta może stanowić istotną dźwignię dla osiągnięcia kluczowych celów w zakresie innowacji, środowiska czy gospodarki. Aby osiągnąć korzyści, konieczne jest stworzenie jasnych i stabilnych ram prawnych dotyczących m.in.: pokrycia kosztów, podziału odpowiedzialności pomiędzy uczestników systemu, nadzoru nad systemem oraz jego kontroli i monitoringu. Sprostanie wyzwaniom w zakresie poziomów odzysku i recyklingu przedłożonych przez Komisję Europejską w grudniu zeszłego roku wymaga gruntownej analizy obecnego stanu oraz określenia kierunków, w których zmiany powinny podążać. Na poziomie europejskim i krajowym niezbędne jest podjęcie wielopłaszczyznowych działań dążących do przemodelowania aktualnego systemu rozszerzonej odpowiedzialności producenta w zespół spójnych instrumentów ekonomicznych i prawnych. Działania te przyczynią się do zrobienia ogromnego kroku w kierunku bardziej zrównoważonej, odpornej i wydajnej gospodarki. ■

PRZYPISY:

- ¹ *Redesigning Producer Responsibility, A new EPR is needed for a circular economy, Zero Waste Europe, September 2015.*
- ² *Development of Guidance on Extended Producer Responsibility (EPR), Bio by Deloitte, European Commission – DG Environment, 2014.*
- ³ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2000/53/WE z dnia 18 września 2000 r. w sprawie pojazdów wycofanych z eksploatacji.
- ⁴ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (2012/19/UE) z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego (WEEE).
- ⁵ Dyrektywa 2006/66/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 6 września 2006 r. w sprawie baterii i akumulatorów oraz zużytych baterii i akumulatorów.
- ⁶ Dyrektywa 94/62/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 grudnia 1994 r. w sprawie opakowań i odpadów opakowaniowych.
- ⁷ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie odpadów oraz uchylająca niektóre dyrektywy.
- ⁸ Idem, *Extended Producer Responsibility.*
- ⁹ *Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 94/62/EC on packaging and packaging waste.*
- ¹⁰ Grodkiewicz P., *Ku gospodarce o obiegu zamkniętym, „Logistyka Odzysku” 1/2015.*
- ¹¹ Rossem Ch., Tojo N., Lindhqvist T., *Extended Producer Responsibility, An examination of its impact on innovation and greening products, Report commissioned by Greenpeace International, Friends of the Earth and the European Environmental Bureau (EEB), 2006.*
- ¹² Kozłowska B., *Od kołyski do kołyski – kiedy tak będzie, „Logistyka Odzysku”, 3/2013*
- ¹³ Grodkiewicz P., *CER – środowiskowa odpowiedzialność biznesu, „Logistyka Odzysku”, 2/2015.*